

Verslag ledenbijeenkomst 22 januari: Peter van Geneijgen over de Slechtvalk in Nederland

Ruud Reddingius & Olaf Klaassen

De aankondiging voor deze lezing heeft veel mensen naar de Stadsboerderij gebracht. Met 38 mensen is de zaal goed gevuld. Jan Schoppers heet iedereen welkom. Voorafgaand aan de lezing worden nog enkele leuke waarnemingen gemeld. Hans Quaden zag een Roodhalsfuut op de Rhederlaag en een Blauwe Kiekendief boven de IJssel. Henk Sierdsema meldt dat met de jaarlijkse Klapekstertelling 17 exemplaren gezien zijn. Thom Renssen heeft weer Grote Zilverreigers in het Erfkamerlingschap gezien. De vogels foerageerden op mollen en muizen. Thom vraagt of we de Raven in de gaten willen houden de komende maanden. Aanwijzingen voor broedgevallen zijn altijd welkom. Jan maakt de nieuwe jaarsoort (Patrijs) bekend en doet uit de doeken op welke manier deze soort in 2004 gevolgd kan worden. Hij vertelt ook nog dat de Vogelwerkgroep bezwaar heeft aangetekend tegen plannen om in mei een groot festival te organiseren in de uiterwaarden van de Bakenhof.

Lezing door Peter van Geneijgen over de Slechtvalk (*Falco peregrinus*) in Nederland

De Slechtvalk is een echte vogeljager. Hij is gebouwd voor snelheid en heeft een aërodynamische druppelvorm in vlucht die grote snelheden mogelijk maakt. Die vorm in combinatie met krachtige vleugels maakt de Slechtvalk een geduchte jager die vooral in open terrein zijn prooi zoekt. In duikvlucht zijn onvoorstelbare snelheden gemeten, tot zelfs 390 km/u. Zelfs in horizontale vlucht kan de Slechtvalk 150 km/u bereiken. Met deze snelheid kan hij waarschijnlijk elke vogelsoort inhalen. Deze hoge snelheden maakt de wendbaarheid echter lastig. Prooien die wendbaar zijn kunnen Slechtvalken ontwijken door op het laatste moment een wendingmanoeuvre te maken.

Slechtvalken zitten vaak op de uitkijk op hoge plaatsen nabij plekken waar groepen vogels zich ophouden, dus langs rivieren, kusten, estuaria, rivierdelta's en toendra's. Vooral in de buurt van trekroutes houden ze zich op. In de noordelijke broedgebieden staan daarom veel steltlopers op het menu. Deze worden aangevuld met broedvogels ter plaatse, zoals Kramsvogels en Koekoeken. Ze besteden veel tijd aan het kijken naar vogels en zijn in die zin "vogelaars" in optima forma.

Als nestplaatsen fungeren hoge bomen, een rotswand, hoogspanningsmast, gebouw, elektriciteitscentrale, schoorsteen of koeltoren. Hiervandaan kan de omgeving goed in de gaten worden gehouden. In Nederland zijn dit door de mens gemaakte constructies, in het buitenland vaker natuurlijke elementen in het landschap.

De Slechtvalk is sinds 1990 jaarlijks weer broedvogel in Nederland, na lange afwezigheid door de DDT-crisis tijdens de jaren zestig en zeventig. In de periode 1990-95 ging het om 1 eileggend broedpaar. Vanaf 1996 is de soort gestaag toegenomen tot 13 broedparen (plus 4 territoriale paren) in 2003 (10 in 2002). Het afgelopen jaar zijn 23 jongen uitgevlogen. De soort broedt vlakbij ons werkgebied, in Emmerich en Nijmegen. Andere

bekende broedplaatsen in ons land zijn de Maasbracht centrale in Limburg, het DSM terrein, Moerdijk, de Amer centrale in Geertruidenberg, en de Clauscentrale langs de Maas bij Roermond.

In Nederland broedt de Slechtvalk vooral in nestkasten op elektriciteitscentrales en op kraalennesten in hoogspanningsmasten. Laatstgenoemde levert een iets lager broedsucces op vanwege de blootstelling aan de elementen (regen en wind) en risico van jongen die uit het nest vallen. In het verleden hebben Slechtvalken in Nederland ook op natuurlijke nestplaatsen gebroed. In de jaren vijftig is gebroed in een vliegden op de Veluwe en in de jaren twintig op de Waddeneilanden zelfs op de grond. Op de Waddeneilanden komt de Vos niet voor zodat hier de jongen op de grond redelijk veilig zijn (inmiddels zijn er wel katten op de eilanden).

's Winters zijn er veel overwinteraars in ons land afkomstig uit de Fennoscandinavische landen en Kola schiereiland. De Slechtvalk kan in twee dagen het overwinteringsgebied in Nederland bereiken vanuit het broedgebied in Scandinavië. Ze vliegen rechtstreeks en steken met gemak de Noordzee over. Slechts 4-5% van de populatie passeert Falsterbo in zuid Zweden tijdens de trek.

's Winters is nu 3 jaar lang een Slechtvalk gesignaleerd op de Eusebiuskerk te Arnhem, een mannetje uit Lapland. Later is daar een vrouwtje bijgekomen. Ze komen aan in augustus en trekken weg in maart. Deze Fennoscandinavische vogels trekken aan het eind van de winter altijd weer terug naar hun geboortegrond en zullen dus nooit hier gaan broeden. Als onze broedvogels en de noordelijke overwinteraars gelijktijdig in Nederland verblijven kun je ze uit elkaar houden op grond van verschillen in ruststadia.

In de buurt van steden zitten de overwinteraars vaak op grote kerktorens. Hier zijn vaak nissen of andere plekken met bescherming tegen de wind. Zo ook op de Eusebiuskerk te Arnhem. Het luiden van de klok deert de Slechtvalk geenszins. Dankzij schijnwerpers op de kerktoeren kan de Slechtvalk ook in het donker jagen. Veren van Dodaars en Houtsnip zijn gevonden op de kerktoeren. Op andere plekken zoals op de Maasvlakte centrale blijkt de Slechtvalk ook een nachtjager te zijn. Waterrallen, Kwartels, en zelfs Kwartelkoningen zijn hier teruggevonden. Deze soorten zijn geen krachtige vliegers en worden waarschijnlijk op vrij lage hoogte geslagen dankzij de verlichting 's nachts.

De in Nederland aanwezige broedvogels zijn zeer waarschijnlijk afkomstig uit Duitsland. In Noord Nederland vanuit Nordrhein-Westfalen en in Zuid Nederland vanuit de Duitse deelstaat Baden-Württemberg, die een uitdijende populatie kent. Met name langs de Donau zijn veel kalksteen rotswanden met geschikte broedplaatsen.

De valken beginnen bij ons in maart met de eileg. Bij Shell Pernis is dat begin april; de reden is niet helemaal duidelijk maar heeft waarschijnlijk te maken met het voedselaanbod. Meestal worden 3-4 eieren gelegd, soms 5. De jongen worden op een leeftijd van 4 weken geringd. In Nederland worden oranje kleurringen gebruikt in combinatie met een stalen ring. Op de kleurring staat een zwarte code.

Na zo'n veertig dagen vliegen de jongen uit. Slechtvalken worden maximaal 15 jaar oud maar er zijn uitzonderingen van 17 tot zelfs 20 jaar. In het derde kalenderjaar zijn ze geslachtsrijp.

Jongen kunnen behoorlijke afstanden afleggen in hun zwerftochten op zoek naar een territorium. Mannetjes zwerven doorgaans minder ver uit dan vrouwtjes. Onze vogels zijn

terugggevonden tot in Polen. In 2002 broedde een paartje in Warschau waarvan het vrouwtje in 2000 op de Maasvlakte was uitgevlogen. Bij dit poolse nest was een *webcam* geplaatst waarvan de beelden in de broedtijd te zien zijn op www.peregrinus.pl. Ook in Nederland wordt een camera gebruikt, in de nestkast op de elektriciteitscentrale bij Weurt. Hier werd gezien hoe heftig territoriale schermutselingen er aan toe kunnen gaan, toen een vreemde Slechtvalk de nestkast invloog en de broedende Slechtvalk vrouw aanviel. Bij dergelijke schermutselingen kunnen ernstige verwondingen optreden die zelfs de dood tot gevolg kunnen hebben.

De toekomst voor de Slechtvalk in Nederland ziet er rooskleurig uit. Op basis van de snelle populatiegroei in de ons omringende landen is bijna te voorspellen hoe de toename in ons land zal verlopen. De verwachting is dat deze spectaculair zal stijgen de komende jaren.